

מצוות קריאת שמע שחרית וערבית עמ' 69

המקור: "ודברת בס בשבתך בביתך... ובשכרך ובקומך"

הגדרת המצווה:

חובה לומר פעמיים ביום בשחרית ובערבית את הפסוק: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד".
בהמשך הפסוקים נאמר: "ודברת בס בשבתך ובביתך, ובלכתך בדרך, בשכרך ובקומך"
המילים 'בשכרך' ו'בקומך', מגדירות את זמן אמירת קריאת שמע.
"בשכרך"- זמן ק"ש של ערבית הוא מצאת הכוכבים עד עלות השחר.
"בקומך"- זמן ק"ש של שחרית הוא מזמן שיש אור (מספיק אור שאדם מזהה את חברו ממרחק 4 אמות), עד סוף 3 שעות זמניות.

שעה זמנית- שעות האור לחלק ל12.

(השעה שאנו משתמשים בה היום היא שעה קבועה ששווה 60 דקות. השעות עליהן מדובר בעניינים הלכתיים, כמו עניינינו, זמן קריאת שמע, זו שעה זמנית. בקיץ כשהימים ארוכים השעה הזמנית היא ארוכה מ60 דקות, ובחורף היא קצרה מ60 דקות. כדי לדעת מתי עברו 3 שעות זמניות ונגמר זמן קריאת שמע, צריך להסתכל בלוח הזמנים ההלכתי.)

איך חז"ל למדו את הזמנים המדויקים של אמירת ק"ש בבוקר ובערב, מהמילים "ובשכרך" ו"בקומך"?

השאלה היא בעצם- מהו זמן שכיבה (הליכה לישון), ומהו זמן קימה (קימה מן השינה)?

1. חז"ל מביאים שני פסוקים המעידים שהמילה 'בשכרך' זה לא זמן ממוקד ברגע מסוים, אלא טווח של זמן. כל זמן השכיבה.

הפסוקים: "ושכבתם ואין מחריד" ו "לא ישכב עד יאכל טרף" לא מדברים על גם רגע המנוחה, אלא טווח המנוחה=כל הלילה. מכאן שזמן 'בשכרך'= כל הלילה.

2. אם בכל זאת מדובר על שעת השכיבה לישון- הרי בני אדם שונים זה מזה "יש מהם שאינם שוכבים עד חצי הלילה, ויש עד סופה, ויש ששוכבין מיד בתחילת הלילה" הלילה. ולכן זמן קריאת שמע הוא לאורך כל הלילה.

אם כך, לפי 2 האפשרויות- זמן ק"ש של ערבית הוא כל הלילה. חז"ל מגדירים שזמן קריאת שמע של ערבית (של הלילה) מתחיל מ"השעה שהכהנים נכנסים לאכול תרומה" = צאת הכוכבים, עד עמוד השחר.

לגבי זמן קימה קבעו חז"ל שזמן ק"ש של שחרית הוא כזמן ההתעוררות, ולא כל זמן שהאדם ער. זמן ההתעוררות המקובל הוא בין עלות השחר ל3 שעות זמניות. (מפני שאין דרכו של אדם בריא לקום ממיטתו באמצע היום, או בסופו")

שאלה- כיצד ינהג אדם שלא אמר "שמע" בתוך ה 3 שעות? האם מותר לו לומר "שמע"?

תשובה- כן, מותר לו לומר, בלשון בעל ספר החינוך: "לא הפסיד", ומותר לו לומר אותה עם ברכותיה.

משרשי המצווה

האדם הוא חומרי, בעל תאוה, נמשך אחרי פיתויים והבלי העולם. הקב"ה רוצה לסייע לנו להתמודד עם הקשיים הללו, ולתת לנו כוחות להתמודד איתם. הדרך היא "זיכרון תמידי במלכות שמים". אם נקבל עלינו עול מלכות שמים, נזכור שהקב"ה משגיח עלינו, עיניו פקוחות עלינו בכל רגע ורגע, הקב"ה מודד וסופר צעדינו, רואה את התנהגותנו, וקורא את מחשבותינו. תקל עלינו ההתמודדות ונשמור עצמינו מן החטא.. האמירה בפה בבוקר תשמור עלינו מחטאי היום, ו אמירה בפה בלילה, תשמור עלינו מחטאי הלילה בע"ה.

לצורך זה נדרשת גם כוונת הלב, מפני שאמירה ללא כוונה אינה מועילה להמנעות מן החטא באותה מידה כאמירה עם כוונה.

נזכר שני דברים חשובים באמירת שמע- 1. אמירה בפה 2. כוונת הלב. "שאינ אדם נזכר בשום דבר, אלא אם כן ישם כוונתו בו". הכוונה מסייעת לזיכרון, שבלעדיו אין השפעה על האדם ועל התנהגותו.

השילוב בין השניים, יסייע טוב יותר בהשגת המטרה, התרחקות מן החטא.

הכוונה כל כך חשובה, שאם אדם לא כוון לא יצא ידי חובה.

חובת הכוונה (שבלעדיה לא יצא ידי חובה), היא בפסוק הראשון, "שמע ישראל ה אלוקינו ה אחד".

חכמים הוסיפו שחייבים להאריך במילה "אחד" באות ד' עד כדי כך שסומכוס בן יוסף אמר ש"כל המאריך במילה "אחד" מאריך לו ימיו ושנותיו"

צריך להיזהר לא למהר מידי באות ח'.

שאלה- עד כמה צריך להאריך באות ד שבמילה אחד?

תשובה- זמן שיוכל לומר בליבו ולחשוב "בשמים ובארץ ובארבע רוחות השמים" ז"א שאדם יחשוב בליבו שממשלתו של הקב"ה היא בכל, אין דבר שנעלם ממנו, וכל דבר שה' ירצה יקרה.

דיני המצווה

החובה מן התורה היא לומר פסוק אחד: "שמע ישראל ה אלוקינו ה אחד"

חכמים הוסיפו וחייבו לומר 3 פרשיות:

1. ואהבת
2. והיה אם שמוע
3. ויאמר ה אל משה לאמור

שאלה-מדוע דווקא פרשיות אלה הוסיפו חז"ל?

תשובה-

פרשה ראשונה- ואהבת- מפני שיש בה ציווי על יחוד ה, אהבתו, וחובת לימוד תורה- אלו שלושה יסודות באמונה ובקיום תורה ומצוות.

פרשה שנייה- הכוללת בתוכה את הציווי לשמור את שאר המצוות.

פרשה שלישית- פרשת ציצית כי יש בה ציווי לזכירת כל מצוות התורה.

אדם שיזכור את העקרונות והציוויים המובאים בפרשיות אלה, לא יחטא, שהרי לא יעלה על הדעת שאדם המבין את משמעות הפסוקים, זוכר אותם, ומפנים אותם, יוכל לעבור על אחת ממצוות התורה. "ואם כן בהיות האדם זוכר אלה בכל יום פעם אחת ובכל לילה פעם אחרת בכוונה, ינצל מן העברות... אם יש דעת בו".

ברכות קריאת שמע

חז"ל הוסיפו ברכות לפני קריאת שמע, ואחרי קריאת שמע. בשחרית הוסיפו יוצר אור ואהבת עולם- לפני, אמת ויציב אחריה. בערבית הוסיפו, מעריב ערבים ואהבת עולם- לפני, ואמת ואמונה- לאחריה.

שאלה- מי תיקן את נוסח הברכות הנ"ל?

תשובה- עזרא ובית דינו, הם, אנשי כנסת הגדולה, שתיקנו את כל נוסח התפילה והברכות.

הלכות נוספות שמציין בעל ספר החינוך בדבריו:

• אדם הקורא קריאת שמע צריך לאומרה בקול, כדי שהאוזן תשמע.

מי שאומר בשקט בשפתיים, ללא קול, יצא ידי חובה בדיעבד, אבל לא לכתחילה.

• חייבים לדקדק באותיות, מי שלא הקפיד על כך יצא בדיעבד.

שאלה- למה הכוונה "לא דקדק באותיות"?

תשובה- אין הכוונה למי שהחסיר אות או מילה, שהרי מי שהחסיר אות או מילה לא יצא ידי חובה, ובאן נאמר שמי שלא דקדק יצא בדיעבד.

אלא הכוונה היא:

1. "שלא נתן רווח בין הדבקים" לא הקפיד על הפרדת המילים "הדביק" שתי מילים ואמר אותן כמילה אחת.

הסבר ודוגמא: לפעמים מילה מסתיימת באותה אות שמתחילה המילה הבאה, אם אנחנו לא מקפידים על הפרדת המילים אנחנו אומרים אותן מחוברות, ולמעשה אומרים את האות הזו פעם אחת, ומשנים בכך את המשמעות. דוגמא-בכל לבבך, ה' מסיימת את המילה הראשונה בכל ומתחילה את המילה הבאה לבבך.

אם לא מדגישים את המילים, תיבלע האות ל' ותיאמר פעם אחת בלבד.

וכן בעוד מקרים- עשב בשדך, ואבדתם מהרה, כל לבבכם, הכנף הפתיל (חשוב לזכור את הדוגמאות).

2. לא "התיז"= הדגיש את האות ז' במילה "יתזכרו". (אמר אותה בצורה שנשמעת ס'- 'תסכרו')

3. לא האריך באות ד (כמו שציינו קודם לכן).

- האם מותר לומר "שלום" לאדם שנכנס כשהוא באמצע קריאת שמע

כדי ללמוד את הנושא אנחנו צריכות להבין כמה מושגים:

אמצע הפרק- אדם נמצא באמצע אמירת אחת הפרשיות.

בין הפרקים- הוא לא התחיל פרשיה חדשה.

שואל שלום- הוא היוזם, הוא הראשון להקדים ולומר "שלום" לאדם שפוגש.

משיב שלום- הוא המשיב לאמירת השלום שנאמרה ע"י האדם שפגש.

כדי לדעת האם מותר לומר שלום בזמן אמירת "קריאת שמע" צריך לשים לב לשני דברים חשובים:

1. באיזה חלק של שמע אני נמצא (אמצע הפרק, או בין הפרקים)

2. האם אני שואל שלום או משיב שלום.

והרי הכללים שעליך ללמוד בע"פ:

אם אדם נמצא בין הפרקים-

שואל מפני הכבוד- מותר לו לפתוח ולומר שלום רק למי שהוא חייב בכבודו (אביו, רבו)

משיב לכל אדם- אם אדם פתח ואמר לך שלום, מותר לך לענות לו (לכל אדם)

אם אדם נמצא באמצע הפרק-

שואל מפני היראה- מותר לו להקדים ולומר שלום רק למי שירא ממנו, שלא יהרוג אותו, כגון מלך

מאומות העולם, שר גדול...

משיב מפני הכבוד- אם אדם שאתה חייב בכבודו הקדים ואמר לך שלום, עליך לענות לו.

בעל ספר החינוך מעיר על דין זה ואומר, שלא מצינו (ראינו, פגשנו) שיהודי יקפיד(יפגע, יכעס)אם

מישהו לא ענה לו בשלום בזמן שהוא מתפלל, גם אם הוא בין הפרקים, ודאי לא באמצע

קריאת שמע.

ונוהגת

בכל מקום- בארץ ובחו"ל מפני שזו אינה מצווה התלויה בארץ.

בכל זמן- זו אינה מצווה התלויה במציאות ביהמ"ק או בעבודתו.

זכרים חייבים בה

נשים אינן חייבות בה- מפני שזו מצוות עשה שהזמן גרמא.

מי שעבר על מצווה זו, ולא אמר "שמע" בזמנה, ביטל מצוות עשה.

בעל ספר החינוך מציין שהרמב"ן ספר את קריאת שמע כצ מצוות נפרדות מצוות אמירת שמע בלילה,

ומצוות אמירת שמע ביום.

מהו הנימוק לדבריו?

בגלל שלכל אמירה זמן נפרד, אדם יכול לומר בלילה ולא לומר ביום, ולהפך, וכן אם אדם לא אמר

ביום, אין זה מעכב אותו בלילה, לפיכך חייבים למנות אותן כשתי מצוות נפרדות.

ולכן- אדם שלא אמר פעם אחת שמע, עדיין מחויב באמירת שמע בפעם השנייה.